

Aroda etioloģijas ļaukdabīgie audzēji Latvijā

Maija Eglīte, Aroda un vides medicīnas katedra, RSU

Jolanta Cīrule, Paula Stradiņa KUS Aroda un Radiācijas
medicīnas centrs

Olga Sjomina, RSU MF

Ivars Vanadziņš, RSU DDVVI

Aroda onkoloģiskās slimības Latvijas arodslimību struktūrā

- **Aroda onkoloģiskās slimības** Latvijas arodslimību struktūrā laika posmā no 1999. līdz 2013. gadam sastāda **0.05 līdz 0,8%**;
- Reģistrētā saslimstība ar aroda audzējiem Latvijā ir zemāka ka Eiropas Savienības valstīs

60 aroda onkoloģisko slimību gadījumu analīze Latvijā

■ Vecums, kad konstatēta aroda etioloģijas onkoloģiskā slimība:

- » līdz 39 gadiem - **5 %**
- » no 40 - 49 gadiem - **8,3 %**
- » no 50 - 59 gadiem - **36,7 %**
- » virs 60 gadiem - **50 %**

60 aroda onkoloģisko slimību gadījumu analīze Latvijā

■ Darba stāžs kancerogēnā faktora ietekmē:

» līdz 10 gadiem - 34,6 %

pārsvarā ādas audzēji

» no 10 - 19 gadiem - 30,8 %

pārsvarā plaušu vēzis

» **virs 20 gadiem** - 34,6 %

■ Audzēju veids: dažādi audzēji

60 aroda onkoloģisko slimību gadījumu analīze Latvijā

■ Aroda onkoloģisko slimību veidi:

- » asinsrades sistēmas audzēji - **5 %**
- » elpošanas sistēmas audzēji - **29 %**
- » gremošanas trakta audzēji - **9 %**
- » urogenitālās sistēmas audzēji - **8 %**
- » ādas audzēji - **9 %**

60 aroda onkoloģisko slimību gadījumu analīze Latvijā

■ Aroda onkoloģisko slimību izraisītājfaktori:

1. Naftas produkti - **20,3 %**

no tiem eļļas un to destrukcijas produkti

2. Smagie metāli - **23 %**

(niķelis, mangāns, hroms, svins, kadmijs u.c.)

3. Jonizējošais starojums - **21,6 %**

4. SiO₂ saturoši putekļi - **16,6 %**

60 aroda onkoloģisko slimību gadījumu analīze Latvijā

■ Aroda onkoloģisko slimību izraisītājfaktori

5. Šķīdinātāji - 6,6 %

6. Gumijas plastifikatori (cietinātāji) - 3,3 %

7. Sodrēji, ogļu putekļi - 3,3 %

8. Azbests - 5 %

Aroda audzēju iedalījums pēc ekonomiskās darbības veidiem

1. Komunālie pakalpojumi - **3 - 5 %**
2. Metāla un kokapstrāde - **7 - 11,6 %**
3. Nemetāliskas produkcijas ražošana - **2-3,3%**
4. Automobiļu apkope un remonts - **4 - 6,6%**
5. Mašīnbūves rūpniecība - **3 - 5 %**
6. Veselības aprūpe - **8 - 13,3 %**
7. Krāsu ražošana un realizācija - **2 - 3 %**
8. Gumijas rūpniecība - **3 - 5 %**

Aroda audzēju iedalījums pēc ekonomiskās darbības veidiem

9. Iekšlietu ministrija (ugunsdzēsēji)-1-1,6%

10. Stikla šķiedras ražošana - 9 - 15,5%

11. Naftas pārstrāde - 2 - 3,3 %

12. Zivju pārstrāde - 1 - 1,6 %

13. Celtniecība - 6 - 10 %

14. Pētījumi un zinātne - 5 - 8,3 %

15. Gāzes un ūdens apk. - 2 - 3,3 %

16. Kuģu un laivu būves un remonts- 2-3%

Piemērs: Plaušu vēzis

- **Plaušu vēzis** ir visvairāk izplatītais ļaundabīgais audzējs pasaulē.
- Tas ir arī visvairāk izplatītais aroda etioloģijas audzējs.
- Pastāv uzskats, ka vismaz 15% šī audzēja gadījumu ir saistīti ar arodu.
- Smēķētāji saslimst biežāk.
- Šim vēzim ir sastopami četri galvenie tipi:
  - plakanšūnu karcinoma;
  - adenokarcinoma;
  - lielo šūnu karcinoma;
  - mazo šūnu karcinoma.

Aroda etioloģijas plaušu vēža analīze Latvijā

- **Latvijā** veikts pētījums par **plaušu vēža** riska faktoriem, profesijām, pacientu smēķēšanas ieradumiem, preventīvo pasākumu izpildi un riska apzināšanos, kā arī pētīti plaušu vēža epidemioloģiskie dati – pacientu dzimums, vēža vidējais atklāšanas vecums, histoloģiskais tips, lokalizācija un stadija, to sastopamības biežums.

Aroda etioloģijas plaušu vēža analīze Latvijā

- **Galvenie secinājumi:** Smēķēšana un kaitīgie arodfaktori nozīmīgi paaugstina risku saslimt ar plaušu vēzi, salīdzinot ar vispārējo populāciju.
- Svarīgi risku noteicošie faktori ir vecums, darba stāžs, vairāku kancerogēnu iedarbība, smēķēšanas paciņgadu skaits, kā arī riska faktoru apzināšana un attieksme pret savu veselību.

Aroda etioloģijas plaušu vēža analīze Latvijā

- Latvijā plaušu vēzis prevalē pacientiem ar **kaitīgiem arodfaktoriem** anamnēzē.
- Latvijas populācijā **biežāk smēķē vīrieši, nekā sievietes.**
- Latvijas populācijā statistiski ticami atšķiras izsmēķēto cigarešu daudzums starp sievietēm un vīriešiem – dzīves laikā vīrieši izsmēķē vismaz 2,25 reizes vairāk, nekā sievietes.

Aroda etioloģijas plaušu vēža analīze Latvijā

- Gandrīz puse (46%) pacientu ar plaušu vēzi atzīmē ilgstošu **pasīvo smēķēšanu** mājās un/vai darba vietā, kas liecina par smēķēšanu ierobežojošo programmu nepilnvērtībām.
- Visbiežāk pārstāvētā **profesija** pacientu vidū ir bijusi **metināšana** (19,7%). Otrā biežākā profesija - **autotransporta vadīšana** (šoferi, tālbraucēji, sabiedriskā transporta vadītāji, aviācija)- 18,2%; trešā – **būvniecība**.

Aroda etioloģijas plaušu vēža analīze Latvijā

- Visbiežāk sastopamais plaušu vēža riska faktors darba vietā ir **naftas produkti** – 18,4%, **metināšanas aerosols** – 14,4%, **rūpnieciskie putekļi** – 12,9%, **krāsas, lakas un šķīdinātāji** – 11,9% un **metāli un to sakausējumi** – 10,0%.
- mazāk par pusi respondentu apmeklē ārstu vismaz reizi divos gados.

Aroda etioloģijas plaušu vēža analīze Latvijā

- Pierādīts nepietiekams profilaktisko plaušu rentgenoloģisko izmeklējumu biežums; mazāk par piektdaļu strādājošo respondentu regulāri veic izmeklējumus.
- **Plaušu vēzis Latvijā tiek diagnosticēts novēloti**, gandrīz trīs ceturtdaļās gadījumu vēzis tiek diagnosticēts 3. vai 4. stadijā; trešdaļai pacientu diagnosticēšanas brīdī jau ir attālas metastāzes.

Aroda etioloģijas plaušu vēža analīze Latvijā

- Vairāk nekā pusei pacientu plaušu vēzis kombinējas ar citām **blakuslimībām**, kas būtiski samazina pacientu dzīves kvalitāti. Visbiežāk tiek skarta elpošanas orgānu sistēma (bronhiālā astma, HOPS, hroniskais bronhīts un faringīts).
- Konstatēta nepietiekama plaušu vēža risku apzināšana pacientiem bez augstākās izglītības.

Diagnostika

Ļoti grūti diagnosticēt, jo:

- klīniski aroda etioloģijas audzējiem nav atšķirības no citas etioloģijas audzējiem; tām ir ilgstošs latentais periods;
- vēzi bieži izraisa vispārēji faktori – dzīvesveids, diēta, ģenētiska predispozīcija;
- ļaundabīgu audzēju etioloģijā dažkārt vienlaicīgi var būt nozīme gan aroda, gan arī ne aroda faktoram. Tā piemēram, plaušu vēzi var izraisīt gan azbests, gan smēķēšana.